

ДОКУМЕНТИ И ФАКТИ

ТЪРНОВСКАТА
КОНСТИТУЦИЯ

ФТП

Конституция на Българското Царство

(Приета на 16 април 1879 г. и изменена на 15 май 1893 г. и 11 юли 1911 г.)¹

ГЛАВА I

За територията на Царството

Член 1

Намаляване или уголемяване територията на Българското Царство не може да стане без съгласието на Великото Народно събрание.

Член 2

Изправление границите, ако не става в места населени, може да бъде разрешено и от Обикновеното Народно събрание (чл. 85, т. I).

Член 3

Територията административно се дели на окръжия, околии и общини.

Особен закон ще се изработи за наредбата на това административно деление върху начала за самоуправление на общините.

ГЛАВА II

Каква е Царската власт и какви са нейните предели

Член 4

Българското Царство е монархия наследствена и конституционна, с народно представителство.

¹ Отпечатва се по „Конституция на Българското Царство“, С., Държавно книгоиздателство, 1945.

Член 5

Царят е върховен представител и глава на държавата.

Член 6

(Изменен на 11 юли 1911 г.¹). Българският Цар носи титлата Негово Величество Цар на Българите, а престолонаследникът — титлата Царско Височество.

Член 7

Без съгласието на Великото Народно събрание Българският Цар не може да бъде същевременно управител на друга някоя държава.

Член 8

Лицето на Царя е свещено и неприкосновено.

Член 9

Законодателната власт принадлежи на Царя и на народното представителство.

Член 10

Царят утвърждава и обнародва приетите от Народното събрание закони.

Член 11

Царят е върховен началник на всички военни сили в Царството, както в мирно, така и във военно време. Он раздава военните чинове по закона. Който постъпва на военна служба, дава клетва, че ще е верен Царю.

Член 12

Изпълнителната власт принадлежи Царю; всичките органи на тая власт действуват от негово име и под негов върховен надзор.

¹ Стар чл. 6 (Изменен на 15 май 1893 г.) — „Българският Княз и престолонаследникът му носят титлата Царско Височество.“

Член 13

Съдебната власт във всичката нейна ширина принадлежи на съдебните места и лица, които действуват от името на Царя. Отношенията на Царя към тия места и лица се определят чрез особени наредби.

Член 14

Царят има право да смекчава или да отменява наказанията спроти¹ начина, който е определен в правилата на криминалното съдопроизводство.

Член 15

Царят има право за помилване в криминалните дела. А правото за амнистия принадлежи на Царя, заедно с Народното събрание.

Член 16

Изложените в чл.14 и чл.15 правдини² на Царя не се простират и на присъдите, по които са осъдени министри за някакво нарушение на Конституцията.

Член 17

(Изменен на 11 юли 1911 г.¹). Царят е представител на държавата във всичките ѝ сношения с другите държави. От негово име правителството преговаря и сключва с другите държави всички договори, които се утвърждават от Царя. Тия договори се съобщават от министрите на Народното събрание, щом както интересите и сигурността на страната допускат това (чл. 92 от Конституцията).

Обаче договорите за мир, търговските, както и всички договори, които налагат разходи на държавата или съдържат изменения на съществуващите закони, или засягат публичните или

¹ спроти — според (Вж. „Речник на българския език“, С., 1973 г., стр. 957).

² правдини — човешки права (Вж. „Речник на българския език“, С., 1973 г., стр. 748).

¹ Стар чл. 17 — „Князът е представител на Княжеството във всичките му сношения с иностранныте държави. От негово име и с пълномощие от Народното събрание се свързват с правителствата на съседните държави особни стовори за работи по управлението на Княжеството, за които се изисква участието и съдействието на тия правителства.“

гражданските права на българските поданици, стават окончателни само след приемането им от Народното събрание.

В никой случай тайните постановления на един договор не могат да унищожават явните му постановления.

Член 18

Наредбите и разпорежданията, които излизат от Царя, имат сила в такъв случай, когато те са подписани от надлежните министри, които приемат на себе си всичката за них отговорност.

ГЛАВА III

За местопребиването на Царя

Член 19

(Изменен на 11 юли 1911 г.¹). Царят е длъжен да се намира постоянно в Царството. Ако на време излиза от него, той си назначава за наместник Министерския съвет. Правата и длъжностите на наместничеството ще се определят с особен закон. За излизането си и за назначаването наместник Царят съобщава на Министерския съвет, който оповестява за това чрез „Държавен вестник“.

Член 20

Наследникът на престола такожде¹ трябва да живее в Царството и може да излиза из него само със съгласието на Царя.

ГЛАВА IV

За герба на Царството, за печата и за народното знаме

Член 21

Българският държавен герб е златен, коронован лев на тъм-

¹ Стар чл. 19 — „Князът е длъжен да се намира постоянно в Княжеството. Ако на време излиза из него, той си назначава наместник, който, докле отсъствува Князът, ще има правдини и длъжности, определени с особен закон. За излизането си из Княжеството и за назначаването наместника си, Князът обявява народу чрез прокламация.“

¹ т а к о ж д е — така също (Вж. „Речник на българския език“, С., 1955 г., т. 5, стр. 320).

ночервено поле. Над полето царска корона.

Член 22

На гържавния печат се изобразява гербът на Царството.

Член 23

Българското народно знаме е трицветно и се състои от бял, зелен и червен цвят, поставени хоризонтално.

ГЛАВА V

За начина, по който ще става престолонаследието

Член 24

(Изменен на 11 юни 1911 г.¹). Царското достойнство е наследствено в мъжката низходяща права линия, по реда на първородство на Негово Величество Царя на Българите Фердинанд I Сакс-Кобург-Готски. За престолонаследието ще се издаде особен закон.

ГЛАВА VI

**За пълнолетието на Царя, регентството и за настоян-
чеството**

Член 25

Царствуваният цар и наследникът на престола се считат пълновъзрастни на 18-та си година.

Член 26

Ако Царят встъпи на престола преди да е достигнал тая възраст, то до пълнолетието му се отрежда регентство и настоянчество.

Член 27

Регентството се състои от троица регенти, които се избират от Великото Народно събрание.

¹ Стар чл. 24 — „Княжеското достойнство е наследствено в мъжката низходяща права линия на първия избран Княз. За наследството ще се изработи особен закон.“

Член 28

Царствуваният Цар може още приживе да назначи трима регенти, ако наследникът на престола е непълновръстен, но за това се иска съгласието и утвърждението на Великото Народно събрание.

Член 29

Членове на регентството могат да бъдат министри, председателят и членовете на Върховното съдилище или пък лица, които са заемали безукорно тия длъжности.

Член 30

Членовете на регентството, при встъпването си в тая длъжност, дават във Великото Народно събрание клетва, че ще бъдат верни на Царя и на Конституцията. След това, чрез прокламация към народа те обявяват, че наченват да управляват Царството в пределите на Царската власт и от името на Царя.

Член 31

Царят от как достигне пълнолетие и даде клетва, встъпва в управление на Царството и за това известява на народа чрез прокламация.

Член 32

Възпитанието на непълновръстния Цар и управлението на имота му се поръчва на обдоялата царица и на настойници, назначени от Съвета на министрите, по съгласие с царицата.

Член 33

Членовете на регентството не могат да бъдат и настойници на непълновръстния Цар.

ГЛАВА VII

За встъпването на престола и за клетвата

Член 34

След смъртта на Царя наследникът му встъпва на престо-

ла и незабавно се разпорежда, за да се свика Великото Народно събрание, пред което той дава следующата клетва:

„Кълна се во име всемогущаго Бога, че свято и ненарушимо ще пазя Конституцията и законите на Царството и че във всичките си разпореждания ще имам пред очи само ползата и доброто на Царството. Бог да ми е на помощ.“

ГЛАВА VIII

За обдържането¹ на Царя и на Царския дом

Член 35

(Изменен на 11 юли 1911 г.¹). Народното събрание с особен закон определя на Царя и на неговия двор цивилна листа.

Член 36

Народното събрание определя обдържането на наследника на престола, откак той достигне пълнолетието си.

ГЛАВА IX

За вярата

Член 37

Господствующата в Българското Царство вяра е православно-християнската от източно изповедание.

Член 38

(Изменен на 11 юли 1911 г.²). Българският Цар не може да изповядва никаква друга вяра освен източноправославната. Изключение се прави само за нинецарствующия Цар.

¹ Обдържане — издръжка (Вж. „Речник на българския език“, С., 1955 г., т. 3, стр. 293).

¹ Стар чл. 35 — „Народното събрание определя за обдържане на Княза и на неговия двор шестотин хиляди франка на година.

Това количество не може да бъде нито уголемено без съгласието на Народното събрание, нито намалено без съизволения на Княза.“

² Стар чл. 38 (Изменен на 15 май 1893 г.) — „Българският Княз не може да изповеда никаква друга вяра освен православно-християнската. Само Князът, който по избор е стъпил на българския престол, ако принадлежи към някое друго християнско изповедание, както той, така и първият престолонаследник, може да си останат в него.“

Член 39

Българското Царство от църковна страна, като съставлява една неразделна част от българската църковна област, подчинява се на Св. Синод — върховната духовна власт на българската църква, дето и да се намира тая власт. Чрез последната Царството съхранява единението си с Вселенската възточна църква във всичко, що се отнася до догмите на вярата.

Член 40

Християните от неправославно изповедание и друговерците, било природни поданици на Българското Царство, било приети в поданство, а така също и чужденци, които постоянно или само временно живеят в България, ползват се със свобода на вероизповеданието си, стига изпълнението на техните обряди да не нарушава съществуващите закони.

Член 41

Поради религиозни убеждения никои не може да отбегнува от изпълнението на действащите и задължителни за всекиго закони.

Член 42

Църковните работи на християни от неправославно изповедание и на друговерци управляват се от техните духовни власти, но под върховния надзор на надлежния министър, според законите, които ще се издадат за тоя предмет.

ГЛАВА X

За законите

Член 43

Българското Царство се управлява точно според законите, които се издават и обнародват по начина, който е показан в Конституцията.

Член 44

Ни един закон не може да се издаде, дотълни, измени и отмени, докле той по-напред не се обсъди и приеме от Народното

събрание, което има право така също и да тълкува неговия истински смисъл.

Член 45

Приетият от Народното събрание закон се представя на Царя за утвърждение.

Член 46

След като се утвърди от Царя, законът в пълния си текст трябва да се обнародва. При обнародване на закона трябва да се каже, че той е приет от Народното събрание. Никой закон няма сила и действие, докато той не се обнародва.

Член 47

Ако би държавата да се заплашва от някоя външна или вътрешна опасност, а Народното събрание не би могло да се свика, то само в такъв случай Царят по предложение на Министерския съвет и под обща отговорност на министрите може да издава наредби и да прави разпореждания, които имат задължителна сила като закон. Такива извънредни наредби и разпореждания се представят за одобрение на първото, свикано след това Народно събрание.

Член 48

Показаните в по-горния (47-ми) член разпореждания в никой случай не могат да се отнасят до нареждане данъци и държавни бери¹, които всякога стават със съгласието на Народното събрание.

Член 49

Само Народното събрание има право да решава опазени ли са всичките, показани в тая Конституция условия, при издаването на някой закон.

Член 50

Разпорежданията, за да се въведе един закон в действие и да се вземат потребните за това мерки, зависят от изпълни-

¹ държавни бери — държавни такси (Вж. „Речник на българския език“, С., 1973 г., стр. 54).

телната власт.

ГЛАВА XI

За държавните имоти

Член 51

Държавните имоти принадлежат на Българското Царство и с тях не могат да се ползуват нито Царят, нито неговите роднини.

Член 52

Начинът, по който ще се отстъпват и залагат самите имоти, а така също и разпореждането с приходите им, ще се определят със закон.

Член 53

Държавните имоти се управляват от надлежния министър.

ГЛАВА XII

За гражданите на Българското Царство

Дял I

Общи правила

Член 54

Всички родени в България, които не са приели друго поданство, също и ония, които са родени другаде от родители български поданици, броят се поданици на Българското Царство.

Член 55

(Изменен на 11 юли 1911 г.¹). Чужденци могат да приемат българско поданство според наредбите на особен закон, който ще се издаде.

¹ Стар чл. 55 — „Чужденци могат да приемат българско поданство, като утвърди това Народното събрание.“

Член 56

Всеки поданик на Царството може да се отрече от поданството, след като си отслужи по-напред военната служба и като изпълни другите си длъжности спрямо държавата, по особен закон, който ще се изработи.

Член 57

Всичките български поданици са равни пред закона. Разделение на съсловия в България не се допуска.

Член 58

(Изменен на 15 май 1893 г.¹). Титли за благородство и други отличия не могат да съществуват в Българското Царство.

Член 59

(Изменен на 15 май 1893 г.²). Царят има право да раздава ордени. Учреждението на ордени става с особен закон.

Член 60

С политически правдини³ се ползват само гражданите на Българското Царство, а с граждански правдини спроти законите се ползват всички живущи в Царството.

Член 61

Никои в Българското Царство не може нито да купува, нито да продава човечески същества.

Всекой роб, от какъвто пол, вяра и народност да бъде, свободен става, щом стъпи на българска територия.

Член 62

Законите за благоустройството и полицейските закони еднакво са задължителни за всички лица, които живеят в Царството.

¹ Стар чл. 58 — „Титли за благородство и други отличия, също и ордени, не могат да съществуват в Българското Княжество.“

² Стар чл. 59 — „На Княза се предоставя да отреди един знак за действително отличие във време на война и само за военни лица.“

³ политически правдини — политически права (Вж. „Речник на българския език“, С., 1973 г., стр. 748).

Член 63

Всички недвижими имоти, които се намерват в Царството, макар би че принадлежали и на чужденци, се намират под действието на българските закони.

Член 64

Във всички други случаи положението на чуждите поданици се определява от особени за това закони.

Дял II

За държавната и обществена служба

Член 65

Само български поданици могат да заемат длъжности по държавна, обществена и военна служба.

Член 66

И чужди поданици могат да се приемат на служба, но за това всекоя път се изисква разрешението на Народното събрание.

Дял III

За правото на собствеността

Член 67

Правата на собствеността са неприкосновени.

Член 68

Принудително отстъпване на имот може да стане само заради държавна и обществена полза и то със справедлива и предбарителна заплата.

Начинът, по който може да става такава отстъпване, има да се определи по особен закон.

Дял IV

За даждията¹ и държавните бериш

Член 69

Всякой поданик на Българското Царство, без изключение, дължен е да плаща определените по закона даждия и държавни бериш и да носи тегобите².

Член 70

Царят и наследникът на престола се освобождават от всякакви даждия, държавни бериш и тегоби.

Дял V

За военната служба

Член 71

Всякой български поданик е дължен да служи във военна служба по наредения за това закон.

Член 72

(Изменен на 11 юли 1911 г.³). Един особен закон ще определи кои криминални работи, извършени от военни лица на действителна служба, се съдят от военни съдилища и кои — от общите съдилища.

Дял VI

За личната неприкосновеност, за неприкосновеността на жилищата и кореспонденцията

Член 73

Никой не може да бъде наказан без присъда от надлежния съд, която е вече добила законна сила.

(Нова алинея от 11 юли 1911 г.). Не могат да се създават

¹ даждия — данъци (Вж. „Речник на българския език“, С., 1955 г., т. 1, стр. 273).

² да носи тегобите — да изпълнява задължения на гражданин към държавата (Вж. „Речник на българския език“, С., 1973 г., стр. 1003).

³ Стар чл. 72 — „По работи криминални, военни лица се съдят от военни съдилища само тогава, когато се намерват на действителна служба.“

изключителни съдилища или следствени комисии под никакъв предлог и под какво и да е наименование.

Във военно време, или когато при належаща опасност, произхождаща от външно нахлуване или въоръжено въстание, страната или част от нея се обяви във военно положение, действуват предвидените в закона военно-полеви съдилища.

Военното положение се обявява със закон, ако Народното събрание заседава, или с указ, под обща отговорност на министрите, ако не заседава. В последния случай Народното събрание се свиква в пет дни за потвърждение на издадения указ.

Член 74

Затвори и претърсвания по къщата могат да стават само според правилата, които са изложени в законите.

Член 75

Никому не може да се наложи наказание, което не е установено от законите.

Мъчения при какво да е обвинение, също и конфискуване на имот, се запрещава.

Член 76

(Отменен на 11 юли 1911 г.¹).

Член 77

Частни писма и частни телеграфически депеша съставляват тайна и се броят неприкосновени.

Отговорността на длъжностните лица за нарушение тайната на писма и депеша ще се определи по особен закон.

Дял VII

За народното учение

Член 78

Първоначалното учение е безплатно и задължително за вси-

¹ Стар чл. 76 — „Ако би се появили някои събития, които би могли да нарушат обществената безопасност, то Князът може да спре в цялото Княжество, или в отделни места, действието на 73 и 74 членове, но задължава се да внесе такива свои разпоредения за потвърждение в първото Народно събрание.“

те поданици на Българското Царство.

Дял VIII

За свободата на печата

Член 79

Печатът е свободен. Никаква цензура не се допуска, също никакъв залог не се иска от писателите, издателите и печатарите.

Когато писателят е познат и живее в Царството, издателят, печатарят и издавачът няма да се преследват.

Член 80

Свещеното писание, богослужебните книги и съчинения от догматическо съдържание, определени за употребление в православните църкви, тъй също и учебниците по закон Божий, назначени за употребление в училищата на православните, подлежат на предварително одобрение от Св. Синод.

Член 81

Престъпления по делата на печата се съдят по закона в общите съдебни установления.

Дял IX

За свободата на събранията и за съставяне на дружества

Член 82

Жителите на Българското Царство имат право да се събират мирно и без оръжие, за да обсъждат всякакви въпроси, без да искат по-напред за това позволение.

Събрания във от зданията, под открито небе, натълно се подчиняват на полицейските правила.

Член 83

Българските граждани имат право да съставяват дружества без всякакво предварително разрешение, стига само целта и средствата на тия дружества да не принасят вреда на държавния и обществен порядък, на религията и добрите нрави.

Дял X

Право за подаване прошения

Член 84

Всеки български поданик има право да подава на надлежните власти прошения, подписани от едно лице или от много лица (колективно). Учреждения, установени по закона, имат право да подават прошения чрез своите представители.

ГЛАВА XIII

За народното представителство

Член 85

Представителството на Българското Царство се заключава в Народното събрание, което бива:

1. Обикновено
2. Велико

ГЛАВА XIV

За Обикновеното Народно събрание

Дял I

За състава на Обикновеното Народно събрание

Член 86

(Изменен на 11 юли 1911 г.¹). Обикновеното Народно събрание се състои от представители, избрани направо от народа, по един представител на двадесет хиляди души от двата пола. Представителите се избират за четири години.

Избиратели са всички български граждани, които имат възраст по-горе от 21 година и се ползват с граждански и политически правдини.

Избираеми за представители са всички български граждани, които се ползват с граждански и политически правдини и са

¹ Старата ал. 1 на чл. 86 *(Изменена на 15 май 1893 г.)* — „Обикновеното Народно събрание се състои от представители, избрани направо от народа, по един представител на двадесет хиляди души от двата пола. Представителите се избират за пет години.“

на възраст по-горе от 30 години и да са книжовни (грамотни).

За реда на изборите ще се изработи особен избирателен закон.

Член 87

Представителите представляват не само своите избиратели, но и целия народ. За това те не могат да приемат от своите избиратели никакви задължителни за себе си инструкции (наставления).

На представителите се дава пълна свобода да обсъждат нуждите на България, според собственото си убеждение и съвест.

Член 88

Щом се открие заседанието, Народното събрание, под председателството на най-стария по годините из помежду членовете си пристъпва веднага към избора на председател и подпредседатели.

Член 89

Народното събрание избира между своите членове толкова секретари, колкото му са потребни за работите.

Член 90

Министрите могат да се намират в заседанията на Събранието и да взимат участие в реперните¹. Събранието е длъжно да изслушва министрите всякоя път, когато они искат дума.

Член 91

Царят може наместо министрите, или заедно с них, да назначава особени комисари, за да дават на Събранието обяснения по внесените проекти и предложения. Комисарите в тия случаи имат като министрите правата, които са показани в предидущия 90-ти член.

¹ реперни — обсъждания (Вж. „Речник на българския език“, С., 1973 г., стр. 772).

Член 92

Събранието може да поканва министрите и комисарите да дойдат в заседанието, за да дават потребните сведения и разяснения. Министрите и комисарите са длъжни да дойдат в Събранието и да дадат лично исканите обяснения. Министрите и комисарите, под своя отговорност могат да премълчават такива работи, за които, ако се разгласи не у време, може да се повредят държавните интереси.

Дял II

За свободата на мненията и за неприкосновеността на членовете на Събранието

Член 93

Всякой член на Събранието има право да изказва свободно своето мнение и да дава глас по свое убеждение и съвест.

Никой не може да иска от него за изказаното мнение сметка, или да повдига за това срещу него гонение.

Член 94

Правата на председателя и отговорността на членовете на Събранието за ред и приличие в заседанията определяват се в особен правилник за вътрешния ред на Събранието.

Член 95

За сторените в заседанието на Събранието от членовете му погрешки и престъпления, които са предвидени от криминалните закони, виновните в това могат да бъдат теглени на съд само по решение на Събранието.

Член 96

Членовете на Народното събрание, пет дена до отварянето и през всичкото време, докле траят заседанията, не могат да бъдат затваряни и съдими, освен в случаите, когато они се обвиняват за престъпления, за които се налагат по криминалния закон най-тежки наказания. В тия случаи за затварянето трябва незабавно да се яви на Народното събрание, само с разрешението на което може да стане тегленето на съд.

Член 97

Представителите не могат да бъдат затваряни за дългове пет дни до отварянето и през всичкото време, докле траят заседанията на Събранието.

Член 98

Редът, по който става заместването на умрелите или излезнали членове на Събранието, определява се по избирателния закон.

Дял III

За публичността на заседанията в Народното събрание

Член 99

Заседанията на Народното събрание стават дверем отвореним¹.

Член 100

Председателят, министърът, комисарят, а също членове на Събранието, на брой не по-малко от трима, могат да предложат да не се пуцат в заседанието външни лица.

Такова предложение се разглежда дверем затвореним² и се решава от присъстващите членове по вишегласие.

Член 101

Казаните в чл. 100 решения на Събранието председателят обявява дверем отвореним.

Член 102

Никой с оръжие не се пуца в залата на заседанията, нито в зданието, дето е Събранието.

Военни стражи и въобще въоръжени сили не трябва да се турят ни при вратите на залата на заседанието, ни в самото здание, ни близо до зданието, освен ако Събранието по вишегла-

¹ дверем отвореним — при отворени врати (на открито заседание) — Вж. „Речник на българския език“, С., 1995 г., т. 1, стр. 224.

² дверем затвореним — при затворени врати (на закрито заседание) — Вж. „Речник на българския език“, С., 1995 г., т. 1, стр. 224.

сие само пожелае това.

Член 103

Събранието има своя вътрешна полиция, която е подчинена на председателя.

Член 104

Събранието само си определя вътрешния ред и делопроизводството.

ГЛАВА XV

Какви работи има да върши Народното събрание

Член 105

Народното събрание има:

1. да обсъжда законопроекти според чл. 44.
2. да обсъжда предложения за държавни займове, за уголемяване, намаляване или туряне данъци и всякакви бери и, а също и за разхвърлянето и за реда на събирането им.
3. да опрощава изостанали данъци и всякакви недобрани бери¹, на които прибирането се вижда невъзможно.
4. да обсъжда ежегодния бюджет на приходите и разходите.
5. да преглежда сметките за разнасяне на сумите, които са назначени по бюджета.
6. да преглежда сметките на Върховната сметна палата, която е длъжна да му представя подробни изложения за изпълнението на бюджета.
7. да подига питання за отговорността на министрите.

Член 106

Събранието има право да приема всякакви прошения и жалби и да ги предава на надлежните министри.

Нему се предоставя право да назначава изпитателни комисии по управлението.

Министрите, като ги запита Събранието, длъжни са да да-

¹недобрани бери — несъбрания данъци (Вж. „Речник на българския език“, С., 1973 г., стр. 548).

ват обяснения.

Член 107

Членовете на Събранието имат право да правят на правителството запитвания, а надлежните министри са длъжни да отговарят на тия запитвания.

ГЛАВА XVI

За реда, по който се внасят и разглеждат проектите и предложенията

Член 108

Законодателната инициатива принадлежи на Царя и Народното събрание.

Член 109

Законопроектите и предложенията на Правителството се внасят в Народното събрание от надлежните министри по Царска заповед. Всеки представител също може да внесе в Народното събрание законопроект или предложение, ако те са подписани от една четвъртина от присъстващите представители.

Член 110

Всякой законопроект или предложение, които са внесени в Събранието, могат да се вземат назад, ако не е станало още свършено гласоподаване.

Член 111

Народното събрание може да прави във внесените проекти изменения, допълнения и поправки.

Член 112

Ако Правителството не склони на измененията, допълненията и поправките, направени върху законопроекта му, оно може или да си го вземе назад, или да го внесе повторно, както е бил изгърво, с обяснения и забележки, или тъй да го внесе с ония изменения и допълнения, които наиде за сгодни.

Член 113

Ни един законопроект, еднаж отхвърлен на цяло от Събранието, не може да бъде внесен без изменение в Събранието през същата сесия. Такъв проект може да бъде внесен в друга сесия.

Член 114

(Изменен на 15 май 1893 г.¹). Гласоподаването върху влезналия в Събранието проект се допуска само в такъв случай, ако се намират в заседанието повече от една трета от всичките представители.

Член 115

(Изменен на 15 май 1893 г.²). Членовете на Събранието трябва да гласоподават лично и явно. Гласоподаването може да бъде и тайно, ако това поискат не по-малко от десет члена и Народното събрание одобри искането им.

Член 116

Събранието решава по вишегласие.

Член 117

Ако гласовете се разделят наравно, проектът или предложението се брои отхвърлено.

Член 118

За всякоя наредба, станала в Събранието и представена на Царя, решението Царско трябва да се даде, докле трае същата сесия.

¹ Стар чл. 114 — „Гласоподаването върху влезналия за разглеждане в Събранието проект или предложение допуска се само в такъв случай, ако се намират в заседанието повече от половината на всичките членове.“

² Стар чл. 115 — „Членовете на Събранието трябва да гласоподават лично, явно и устно. Гласоподаването може да бъде и тайно, ако това поискат не по-малко от десет члена.“

ГЛАВА XVII
За бюджета

Член 119

Бюджетът се представя на Народното събрание за разглеждане ежегодно.

Член 120

Бюджетът откак се приеме от Народното събрание, представя се на Царя за утвърждение.

Член 121

(Изменен на 11 юли 1911 г.¹). Народното събрание разглежда проекта на бюджета статия по статия.

Член 122

Когато се случи да не може да се свика Събранието, а трябва да станат разноски, които не могат да се оставят за после, има сила и действие бюджетът на последната година, под отговорност на министрите, докле се одобрят тяхните разпореждания от Народното събрание в първата сесия, която има да стане.

ГЛАВА XVIII

За държавните займове

Член 123

Ни един заем не може да се направи без съгласието на Народното събрание.

Член 124

Ако би, не в периода на заседанията на Събранието да се види, че е нужно да се направи за държавата заем за покриване на извънредни разноски, които не могат да се оставят за после, то се свиква незабавно Народното събрание извънредно.

¹ Стар чл. 121 — „Народното събрание разглежда проекта на бюджета статия по статия и ако измени или отмахне някоя от тях, излага причините, които го карат да направи това.“

Член 125

(Изменен на 15 май 1893 г.¹) Ако би за свикването на Народното събрание да се посрещнат важни стъпки, то Царят, по предложение на Министерския съвет, може да разреши заем до три милиона лева, с условие, че той ще се одобри от най-близкото Народно събрание.

Член 126

(Изменен на 15 май 1893 г.²) За статии, за които не е бил отреден кредит, Царят може по реда и в показаните в предишния 125-ти член случаи, да разреши разноски от парите на хазната, но тия всички разноски не бива да надминават един милион лева.

ГЛАВА XIX

За свикването на Народното събрание

Член 127

(Изменен на 11 юли 1911 г.³) Царят свиква Народното събрание редовно всяка година. Сесията трае от 15 октомври до 15 декември и от 15 януари до 15 март. Но по някои важни работи Събранието може да се свика и извънредно.

Член 128

Мястото и, както е речено в чл. 127, времето на Събранието се показват в разпореждането на Царя за свикването на Събранието.

Член 129

Редовните заседания на Събранието може да се продължат

¹ Стар чл. 125 — „Ако би за свикването на Народното събрание да се посрещнат важни стъпки, то Князът, по предложение на Министерския съвет, може да разреши заем до един милион франка, с условие, че той ще се одобри от най-близкото Народно събрание.“

² Стар чл. 126 — „За статии, за които не е бил отреден кредит, Князът може, по реда и в показаните в предишния 125 член случаи, да разреши разноски от парите на хазната, но тия всички разноски не бива да надминават триста хиляди франка.“

³ Стар чл. 127 — „Князът свиква Народното събрание редовно всяка година. Сесията трае от 15 октомври до 15 декември. Но по някои важни работи Събранието може да се свика и извънредно.“

по взаимно съгласие на Царя и Народното събрание.

Член 130

Царят отваря и затваря Събранието или сам, или поръчва това на друго лице, което е особно за това упълномощено.

Член 131

Пред отварянето на Събранието всите му членове у едно време, според обрядите на вярата си, дават мая клетва:

„Кълна се во име единаго Бога, да пазя и да браця Конституцията и при извършването на длъжностите си в това Събрание да имам едничко пред очи общото благо на народа и на Царя, колкото ми стига разумът и съвестта. Бог да ми е на помощ. Амин“.

Член 132

Духовните лица клетва не дават, но се обричат тържествено да вършат всичко по съвест, като имат пред очи само общото благо на държавата и на Царя.

Член 133

При отварянето на Събранието в Царското слово се описва положението на държавата и се показват проектите и предложенията, които има да бъдат внесени в Събранието за разглеждане.

Член 134

На Царското слово Събранието предоставя Царю адрес за отговор.

Член 135

След като свика Събранието, Царят може да забави срока на неговите заседания, но не за повече от два месеца. Ново отлагане през същата сесия може да стане само по съгласие на самото Събрание.

Член 136

Царят може да разпуца Събранието и да назначи нови избори за народни представители.

Член 137

Нови избирания трябва да станат не по-късно от два, а новото Събрание трябва да бъде отворено не по-късно от четири месеца след разпусчането на прежното Народно събрание.

Член 138

Членовете на Народното събрание не могат да се събират на сесия, без да бъдат свикани от Царя; също те не могат да се събират на заседания, след като се отложи, затвори или разпусти Събранието.

Член 139

(Изменен на 15 май 1893 г.¹). Всичките представители получават дневни пари, а пътни получават само тия, които живеят не в същото място, дето заседава Народното събрание.

ГЛАВА XX

За Великото Народно събрание

Дял I

Какво има да върши Великото Народно събрание

Член 140

Великото Народно събрание се свиква от Царя или от регентството, или от Министерския съвет.

Член 141

(Изменен на 15 май 1893 г.²). Царят свиква Великото Народно събрание:

¹ Стар чл. 139 — „Членове на Народното събрание, които живеят не в същото място, дето заседава Събранието, получават както наднични пари, така и всички пътни разноси за отиване и връщане. Колко ще бъдат разносните, това ще се определи по особен закон.“

² Стар чл. 141 — „Князът свиква Великото Народно събрание:

1. За да обсъжда въпроси за отстъпване или разменяване на някоя част от територията на Княжеството.

Тия въпроси се решават по вишегласие от членовете, които са в Събранието.

2. За да измени или прегледа Конституцията. Решението на тия предмети изисква вишегласието на две третини от всичките членове на Събранието.“

1. За да обсъжда въпроси за отстъпване или разменяване на някоя част от територията на Царството.

2. Да се произнесе по случая, предвиден в чл. 7 от Конституцията.

3. За да измени или презледа Конституцията.

Решението на тия предмети изисква вишегласието на две третини от всичките членове на Събранието.

Член 142

Великото Народно събрание може да бъде свикано от регентството само за да обсъди въпроси за отстъпване или разменяване на някоя част от територията на Царството.

Тия въпроси се решават по вишегласие от членовете, които са в Събранието.

Член 143

Министерският съвет свиква Великото Народно събрание:

1. За избиране нов Цар в случай, ако би царувал Цар да се помине, без да остави подире си наследник. Избирането става по вишегласие на две третини от членовете, които са в Събранието.

2. За избиране регенти, когато наследникът на престола е непълновръстен.

Избирането става по вишегласие на членовете, които са в Събранието.

Дял II

За състава на Великото Народно събрание

Член 144

(Изменен на 15 май 1893 г.¹). Великото Народно събрание се съставя от представители, избрани направо от народа. Числото на тия представители е равно на двойното число членове от Обикновеното Народно събрание, като се вземат по двама

¹ Стар чл. 144 — „Великото Народно събрание се съставя от представители, избрани направо от народа. Числото на тия представители е равно на двойното число членове на Обикновеното Народно събрание, като се вземат по двама представители от всеки десет хиляди жители от двата пола. За реда на изборите ще се издаде особен избирателен закон.“

представители от всеки двадесет хиляди жители от двата пола.

За реда на изборите ще се издаде особен избирателен закон.

Член 145

Председател, подпредседатели и потребното число секретари се избират от самото Събрание, измежду членовете му. А преди избирането им председателствува най-старият по годините измежду членовете на Събранието.

Член 146

Великото Народно събрание има да разглежда само ония работи (чл.141—143), заради които по Конституцията то е било свикано, и разпуска се, щом се свърши решението им.

Член 147

Към Великото Народно събрание се отнасят и членове 87, 90, 92, 93—104, 114, 115, 131 и 132 от тая Конституция.

ГЛАВА XXI

За върховните правителствени уредби: за Министерския съвет и министерствата

Член 148

Върховните правителствени уредби са:

1. Министерският съвет
2. Министерствата

Член 149

Изпълнителната власт, под върховния надзор и ръководство на Царя (чл.12), принадлежи на министрите и на техния Съвет.

Член 150

Министерският съвет се състои от всичките министри. Един от тях, по избор на Царя, назначава се за председател на

Съвета.

Член 151

Освен общите длъжности в обикновено време, на Министерския съвет в някои долупоменати случаи се присвояват тия права и длъжности:

1. Кога се случи да се помине Царят, без наследник, Министерският съвет поема управлението на Царството и вътре в един месец свиква Великото Народно събрание за избиране на нов Цар.

2. Министерският съвет поема управлението на Царството и тогава, когато Царят при смъртта си не отреди регентство, Великото Народно събрание за избиране регенти трябва да бъде свикано такожде вътре в един месец (т. 1).

3. Ако подир смъртта на Царя овдовялата царица остане непразна, то, докле тя роди, управлението на Царството принадлежи на Министерския съвет.

4. Ако би да се помине някой от регентите, то Министерският съвет свиква Велико Народно събрание, за да избере нов регент наместо починалия, по определения ред в т. 2.

5. Министерският съвет в ония случаи, що се споменуват в точка 1-4 от тоя член, като поемва управлението на Царството, обявява за това с прокламация до народа.

6. Докле Министерският съвет управлява Царството, он не може даменява министрите.

7. Членовете на Министерския съвет, когато временно управляват Царството, добиват само министерската си заплата.

Член 152

Министрите се назначават и уволняват от Царя.

Член 153

Министрите са отговорни пред Царя и Народното събрание съвкупно за всичките общи мерки, които те вземат, и лично всякой един за всичко, което е той извършил по управлението на поверената нему част.

Член 154

Всякой официален акт, какъвто и да е, като се подпише от Царя, трябва да бъде такожде подписан или от всичките министри, или само от надлежния министър.

Член 155

Народното събрание може да предава министрите на съд за измяна на Отечеството или на Царя, за нарушение на Конституцията, за предателство или някаква вреда, причинена на Царството за лична полза.

Член 156

Предложенията за предаване министър на съд трябва да стават писмено и да съдържат едно по едно всичките обвинения, и да са подписани най-малко от една четвъртина от членовете на Народното събрание.

Член 157

За да се предаде министър на съд, изискват се гласовете на две третини от присъстващите членове.

Член 158

Министрите се съдят от особен държавен съд, на който съставът ще бъде определен по особен закон.

Член 159

Царят не може да опрости един обвинен министър без съгласието на Народното събрание.

Член 160

Изпълнението на законите се поръчва на върховни управителни наредби, които се наричат министерства.

Член 161

(Изменен на 11 юли 1911 г.¹) Министерствата са десет:

¹ Стар чл. 161 (Изменен на 15 май 1893 г.) — „Министерства има осем:
1. Министерство на външните работи и на изповеданията
2. Министерство на вътрешните работи
3. Министерство на народното просвещение

1. Министерство на външните работи и на изповеданията
2. Министерство на вътрешните работи и народното здраве
3. Министерство на народното просвещение
4. Министерство на финансите
5. Министерство на правосъдието
6. Министерство на войната
7. Министерство на търговията, промишлеността и труда
8. Министерство на земеделието и държавните имоти
9. Министерство на обществените сгради, пътищата и благоустройството
10. Министерство на железниците, пощите и телеграфите

Член 162

Начело на всяко едно министерство намира се министър.

Член 163

Царят има право да назначава лица на всичките правителствени длъжности.

Член 164

Всяко едно длъжностно лице дава клетва, че ще е вярно на Царя и Конституцията.

Член 165

Всяко длъжностно лице отговаря за своите действия по службата си.

Член 166

Длъжностните лица, които са назначени на служба от Правителството, имат право да добиват пенсия, основата и количеството на която ще бъдат определени по особен закон.

(Продължение от стр. 32)

4. Министерство на финансите
5. Министерство на правосъдието
6. Военно министерство
7. Министерство на търговията и земеделието
8. Министерство на обществените сгради, пътищата и съобщенията

ГЛАВА XXII

**За начина, по който може да се изменява и преглежда
Конституцията**

Член 167

Предложения за изменение или преглеждане на Конституцията стават по същия начин, който е нареден и за издаване законите (вж. чл. 108 и 109).

Член 168

Речените в горния 167-ми член предложения се считат приети, ако за тях подадат глас повече от две трети от всичките членове на Народното събрание.

Член 169

За разглеждане речените в чл. 167 предложения свиква се Велико Народно събрание, което по вишегласие на двете трети от всичките членове на Събранието решава въпроси, които се отнасят до изменението и преглеждането на Конституцията.